

FEDERÁLNÍ
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

K č.j. 016.976/81-ZPO

Příloha 2

Výtisk č.: 31

Počet listů: 9

V y s t o u p e n í
ministra zahraničních věcí Československé socialistické republiky
B. Č h ň o u p k a

Bukurešť, 1. prosince 1981

Vážený soudruhu předsedo,

Dovolte, abych i já vyjádřil svůj upřímný dík našim rumunským soudruhům, jmenovitě soudruhu Štefanu Andrei, za všechnu pohostinnost a mimořádnou péči, kterou nás ve svém krásném hlavním městě zahrnuli. Chtěl bych zvláště ocenit skutečnost, že průběh diskuse na naší pravidelné schůzce, jež se koná v souladu s usnesením Politického poradního výboru, přijatým právě zde v Bukurešti před pěti léty, jednoznačně demonstruje, že toto naše jednání bezesporu přispěje k dalšímu posílení účinnosti a nejtěsnější koordinaci zahraniční politiky členských států organizace Varšavské smlouvy.

Děkujeme Andreji Andrejeviči za velmi podrobnou informaci o návštěvě soudruha L. I. Brožněva v Bonnu a o sovětsko-západoněmeckých jednáních na nejvyšší úrovni, jejichž výsledky daleko přerůstají dvoustranný rámc a mají zvláštní význam pro celkový vývoj světové politiky. Plně se ztotožňujeme s jeho principiální, teoreticky fundovanou a přesnou analýzou současné mezinárodní situace přednesenou soudruhem Gromykem a bezvýhradně podporujeme

jím nastíněnou konstruktivní orientaci na nejúčinnější způsoby řešení námi projednávané agendy a dalších klíčových otázek světového vývoje. Chtěl bych rovněž vyslovit podporu vyváženému návrhu našeho komuniké, jež odráží ducha naší společné zahraničně-politické linie, ducha programu míru pro 80. léta XXVI. sjezdu KSSS, který naše bratrské strany přijaly za svůj.

Také naše poznatky neklamně vedou k závěru, že se přes výrazné ochlazení mezinárodně politického klimatu materiální struktura mírové spolupráce v Evropě upevňuje a dále obohacuje. Je to odrazem rozhodující skutečnosti, že hlavním pozitivním faktorem současného světového vývoje je upevňování pozic socialismu a růst jeho přitažlivé síly.

Na druhé straně však proti této blahodárné tendenci působí stále vyzývavěji opačná, negativní, historicky bezperspektivní tendence. I vývoj událostí posledních měsíců a týdnů jasně potvrzuje správnost hodnocení mezinárodní situace provedeného na XVI. sjezdu naší komunistické strany. Sjezd poukázal na skutečnost, že "nejreakčnější kruhy imperialismu, především USA, přešly na přelomu 70. a 80. let k záměrnému zosíření mezinárodní situace s cílem narušit a změnit ve svůj prospěch vojenskostrategickou rovnováhu, základ stability dnešního světa".

V takovéto mezinárodní situaci vystupuje do popředí jako nikdy předtím na jedné straně bdělost před plány nejreakčnějších imperialistických kruhů, ale na straně druhé smělé, iniciativní a aktivní hledání cest k základnímu zlepšení politické atmosféry na kontinentu i ve světě. Platí to zejména v oblasti boje za vojenské uvolnění a odzbrojení. Právě v těchto podmínkách, ostatně jako vždy v krizových dějinných zauzleních, je zvlášť důležité, abychom ofenzivně, koordinovaně i přesvědčivě vysvětlovali politickým kruhům i široké světové veřejnosti naši mírovou politiku.

Plně se stavíme za názor, opětovně zde zdůrazněný Andrejem Andrejevičem, že všechny problémy, včetně odzbrojovacích, je možno i nutno řešit cestou jednání. Avšak jednáním konstruktivním, vyúsťujícím v oboustranné snížení úrovně na základě zásady rovnosti a stejné bezpečnosti. Platí to zvlášť naléhavě o pro-

blematicke nejaktuálnější - o ženevských jednáních, která v pondělí začala mezi SSSR a USA, o jaderných prostředcích středního doletu. Československo jako země, hraničící s NSR, na jejímž území má být rozmístěno 204 nových amerických raket středního doletu - tedy více než třetina plánovaného počtu pro celé NATO - schopných zasáhnout naše území i území našich přátel v průběhu několika desítek sekund - vítá zahájení těchto sovětsko-amerických rozhovorů. Na jejich konstruktivním průběhu a celkovém úspěchu má náš lid doslova živoucí zájem. Tím více nás znepokojuje neseriozní přístup vlády USA vyjádřený zejména ve vystoupení prezidenta Reagana z 18. listopadu. I když se v tónu liší od předchozího vypjatého válečnického stylu, zřejmě ve snaze, aby mu nezůstala přilepena nálepka válečného štváče - není svým obsahem ničím jiným, než záměrným oponíjením zásad rovnosti a stejné bezpečnosti se snahou vmanévrovat Sovětský svaz do nerovného postavení. Je to pouze nový propagandistický trik zaměřený na zkomplikování rozhovorů a zároveň na neutralizaci protiamerického protestního hnutí v západní Evropě.

S tímto ve své podstatě zcela negativistickým postojem americké vlády ostře kontrastuje konstruktivní přístup Sovětského svazu, vyjádřený v návrhu moratoria na rozmísťování nových a modernizaci existujících jaderných zbraní středního doletu v Evropě po dobu jednání. A nyní ještě více obohacený novým významným projevem dobré vůle předneseným minulý týden soudruhem Leonidem Iljičem Brežněvem v Bonnu o možnosti jednostranného snížení určité části jaderné výzbroje středního doletu v evropské části SSSR, která by byla jakousi "zálohou" na cestě k oné nižší úrovni, o níž by se obě počínající země mohly dohodnout na konci rozhovorů.

Nejnovějšímu sovětskému odzbrojovacímu návrhu navozujícímu možnost, aby se obě strany úplně zřekly všech druhů zbraní této kategorie namířených na objekty v Evropě a aby byly likvidovány všechny jaderné zbraně na kontinentě, včetně taktických - vyslovujeme naši plnou podporu. Oceňujeme jej jako mimořádně významný krok vytvářející novou situaci na samotném prahu ženevských jednání.

Jak řekl soudruh Gustáv Husák při přijetí vedoucích delegací bratrských stran na mezinárodní poradě o práci časopisu Otázky míru a socialismu v Praze minulý týden "Sovětský svaz znovu prokázal svou ochotu a dobrou vůli hledat a nalézt vzájemně přijatelné řešení otevřených mezinárodních problémů. Řešení založené na zajištění rovné bezpečnosti a respektování dalších oprávněných zájmů zúčastněných států."

O tom, že nové sovětské návrhy zapůsobily hlubokým dojmem i v řadě západních zemí, svědčí také naše informace z diplomatických zdrojů. Například holandský diplomat nám řekl, že návštěva L. I. Brežněva "je dárkem pro mírové hnutí v západní Evropě, neboť jej utvrdilo o užitečnosti tlaku, který vyvíjí a že by měla být novým impulsem k očekávaným tzv. vánočním pochodům za mír".

Jsme toho názoru, že navzdory všem překážkám, které západní země, a zejména USA, staví do cesty odzbrojovacími jednáním, je přece jen možno na některých jednáních - alespoň v dílčích otázkách - dosáhnout pokroku. V tomto směru je třeba společným koordinovaným úsilím našich zemí beze zbytku využít všechny možnosti, které potenciálně existují.

Právě s tímto vědomím jsme předložili na XXXVI. Valném shromáždění návrh rezoluce vycházející z Deklarace o mezinárodní spolupráci pro dosažení cílů odzbrojení přijaté v OSN v roce 1979. I z tohoto místa bych chtěl poděkovat všem bratrským zemím za aktivní pomoc a podporu při jejím prosazování a přijetí v politickém a bezpečnostním výboru.

Věříme, že tato rezoluce se stane jedním z reálných nástrojů k tomu, jak přimět Západ, aby přistoupil na reaktivizaci všech odzbrojovacích jednání, která jsou zkrácena. O tom, že dialog o odzbrojení lze vést dokonce i za dnešních složitých podmínek, svědčí - bez ohledu na všechny komplikace - práce Ženevského Výboru pro odzbrojení.

Nevoláme však jen po samoučelném obnovení přerušovaných odzbrojovacích rozhovorů či jejich umělému udržování v "chodu naprázdno",

jak se to vinou Západu nyní děje při vídeňských jednáních o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Stejně tak nesmíme připustit, aby se energie jednání vybíjela v politických konfrontacích a ve zneužívání různých otázek, jako například povyšování otázky kontroly nad odzbrojením.

Vhodnou příležitost k prosazení těchto našich zásad skýtá 2. zvláštní zasedání VS OSN o odzbrojení. V přípravném výboru tohoto zasedání jsme předložili pracovní dokument, který důrazně připomíná, že především politická vůle státníků k dohodě o účinných odzbrojovacích opatřeních a jejich mandát k rozvoji široké mezinárodní spolupráce v tomto směru je prvním předpokladem úspěchu. Jako koordinátor socialistických států při přípravě "Všeobecného programu odzbrojení" - jednoho z ústředních dokumentů 2. ZZ VS OSN - jsme předložili řadu pracovních námětů odrážejících hlavní iniciativy našich bratrských zemí.

Na jaře 1982 hodláme předložit i další konkrétní návrhy, které budou směřovat k tomu, aby zainžený dokument:

- 1/ byl realistický a vyvážený,
- 2/ plně odrážel skutečnost, že úspěch odzbrojovacích jednání závisí od přísného dodržování principu rovnosti a stejné bezpečnosti,
- 3/ zakotvil zásadu priority jaderného odzbrojení,
- 4/ nebyl zneužit mechanickým vymezemím jakýchsi "kalendářních lhůt" odzbrojení.

Situace na odzbrojovacích jednáních, a nejen zde, tedy objektivně vyžaduje, abychom v jednotném postupu ještě ofenzivněji probíjeli mírový program XXVI. sjezdu KSSS a tak ještě účinněji mobilizovali všechny pokrokové, protiválečné síly a izolovali válekyektivé kruhy.

Vážení soudruzí,

dovolte, abych se nyní vyjádřil k madridské schůzce. Můžeme konstatovat, že náš koordinovaný přístup k těmto jednáním, který jsme společně vypracovali před rokem ve Varšavě, se ukázal jako správný. Jeho pozitivní plody se projeví i v tom, že k letní přestávce bylo předběžně dohodnuto přes 80 % předpokládaného závěrečného dokumentu. A to je značné aktivum uvolnění. Zvláště, když si uvědomíme, že tak daleko nedošla ani bělehradská schůzka, která se přece konala za mnohem příznivějších mezinárodních podmínek.

Za zásadní moment, který zhatil rozbíječské plány USA na vyvolání krize v Madridu, považujeme návrh XXVI. sjezdu KSSS v klíčové otázce - v přístupu k problému rozšíření zóny pro aplikaci opatření k posílení důvěry. To otevřelo cestu k seriózním jednáním o problému, jež je dnes v podstatě jediným, který blokuje dohodu o svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě a tím i zkompletování vyváženého a obsažného závěrečného dokumentu madridské schůzky.

Tento návrh SSSR svými dalekosáhlými, iniciativními kroky výrazně přispívá ke spravedlivému řešení tohoto problému. Rozhodně odmítáme snahy států NATO usilující o dosažení absolutní "průhlednosti" vojenské činnosti zemí Varšavské smlouvy ponechávající vojenskou aktivitu Západu na rozsáhlých územích utajenou. S tím se nemůžeme smířit, protože - jak výstižně poznamenal L. I. Brežněv v interview pro časopis Spiegel - "vojenské přípravy v evropském pásmu NATO nezačínají u břehů evropské pevniny".

Jak potvrzují naše poznatky z Madridu, Západ se navíc pokouší o to, aby onen "Černý Petr" zůstal v našich rukách. Jinými slovy: vyvolává dojem, že my, socialistické země, znemožňujeme dosažení konečné dohody. Svědčí o tom i nedávný žongléřský

obrat americké vlády prisvojující si ideu svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě. Reagan ve svém nedávném vystoupení šel tak nehorázně daleko, že dokonce vyzval SSSR, aby se k této údajné jeho "iniciativě" připojil. Podle našeho názoru nejde o nic jiného, než o rafinovanou snahu zmást veřejnost pokud jde o skutečné postoje USA.

Měli bychom proto ještě důrazněji připomínat, že iniciátorem svolání konference jsou státy Varšavské smlouvy a současně důsledně žádat, aby Spojené státy svá rádobí mírutvorná slova urychleně převedly do konkrétních činů a umožnily tak spravedlivě vyřešit tuto klíčovou otázku.

V arzenálu Západu nechybí ani uplatňování staronové koncepce "diferenciace" vůči jednotlivým socialistickým zemím. Manipulují s obnošeným trikem, že sovětský přístup k otázce bezpečnosti je údajně diktován pouze zájmy SSSR. Proti tomuto provokativnímu postoji musíme ještě častěji a otevřeněji na madridské schůzce zdůrazňovat, že sovětský přístup k rozšíření zóny je plně podporován našimi zeměmi. Vždyť bytostně slouží nejvlastnějším zájmům nejen států Varšavské smlouvy, ale dokonce i všech zemí Evropy. A také proto, že plně respektuje požadavek rovné bezpečnosti států, vycházející z rovnosti práv a povinností.

Máme v této situaci za to, že pokud státy NATO nejsou dosud připraveny učinit odpovídající konkrétní krok při rozšíření zóny směrem na Západ, mohlo by být jedním ze zásadních rozhodnutí madridské schůzky přenést řešení této otázky až na samotnou konferenci o vojenském uvolnění a odzbrojení, kterou PLR navrhuje svolat do Varšavy, což plně podporujeme.

Na madridské schůzce musíme zároveň ještě důrazněji odrážet snahu Západu o legalizaci podpory protisocialistické a kontrarevoluční činnosti tzv. disidentů v socialistických zemích. Tak totiž hodnotíme provokační západní návrh na vytvoření tzv. monitorovacích skupin pro kontrolu plnění ZA. Mňhavé

formulace o jejich působení spolu se zajišťováním jakýchsi lepších podmínek pro práci západních novinářů a sdělovacích prostředků v socialistických zemích by mohly rovněž být interpretovány jako uznání disidentských skupin v našich zemích, za jeden z legálních zdrojů informací. Proto musíme být bdělí a nedopustit přijetí žádných textů, které by v tomto směru umožnily Západu jednostranně posílit jeho pozice ve sféře ideologického boje.

S tím souvisí i otázka přijetí rozhodnutí o příští následné schůzce, která je předmětem spekulace ze strany Západu. Zdá se, že přitom nejde o zdárné pokračování procesu uvolňování, nýbrž o snahu propagandisticky zneužívat následných schůzek proti socialistickým zemím. Nesmíme rovněž dopustit přijetí rozhodnutí o konání příští schůzky před dosažením obsažného závěrečného dokumentu, obsahujícího dohodu o svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě. Jinak by to mohlo být zneužito Spojenými státy k ukončení madridské schůzky tzv. krátkým dokumentem, což by se fakticky rovnalo jejímu neúspěchu.

Souhrn,

Madridská schůzka se nyní dostala do takového stádia, kdy je třeba učinit rozhodný krok, aby mohly být všestranně přijatelnou dohodou vyřešeny zbývající otevřené problémy. Především pak otázka svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě s tím, že by se mohla v první fázi soustředit na posouzení a přijetí opatření k posílení důvěry ve vojenské oblasti.

V tomto stádiu je tedy nanejvýš nutné, aby socialistické země postupovaly v Madridě ještě semknutěji a koordinovaněji. Aby naši protivníci neměli žádnou šanci narušit náš jednotný přístup k řešení těchto problémů, které rozhodují o úspěchu či neúspěchu madridské schůzky. Pokud jde o místo příští schůzky, potvrzujeme náš společný návrh, že tato schůzka by se měla konat v Bukurešti.

Závěrem mi dovoluji ještě vyslovit názor naší delegace, že pokládá za důležité, aby se náš Výbor v tak složité a natolik dynamicky se vyvíjející mezinárodní situaci scházel, podle našeho názoru - v rámci možností - dvakrát do roka a abychom se setkali ještě před začátkem 2. zvláštního zasedání VS OSN o odzbrojení, to znamená na úrovni ministrů zahraničních věcí.

Vážení soudruzi,

chtěl bych vyjádřit přesvědčení, že naším společným úsilím se podaří znovu oživit pozitivní hodnoty politiky uvolňování akumulované v 70. letech. K tomuto cíli je československá zahraniční politika v plném souladu se závěry XVI. sjezdu KSČ připravena plnit a splnit všechny úkoly vyplývající z naší koordinované linie.

Děkuji za pozornost.